

Hubenák, L.: Právne dejiny Slovenska do roku 1918

UMB, Banská Bystrica, 2000

Ladislav Vojáček*

Na slovenských právnických fakultách v súčasnej dobe vzniká niekoľko učebných pomůcek venovaných starším právním dejinám na území Slovenskej republiky. Měly by nahradit dosud používaný text prof. Floriana Siváka, ktorý česťi právnici znajú ešte ze spoločnej československej učebnice právných dejín (Malý, K., Sivák, F.: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1918. Praha, 1988). Prvním výsledkom tohoto trochu konkurenčného usilování se na začátku letošního roku stala učebnice prof. Ladislava Hubenáka, pripravená pro banskobystrickú Právnickú fakultu Univerzity Mateja Bela.

Práce obsahuje 481 stran textu a jako přílohu chronologický přehled významných právněhistorických událostí. Práci doplňují také seznamy pramenů a použité literatury. V seznamu literatury se autor soustředil – zřejmě z praktických důvodů, aby dále nezvyšoval rozsah práce – jen na poměrně stručný výčet základních titulů slovenské a české proveniencie (45 prací). Vlastní učební látku vyložil v řadě pasáží podrobněji než nynější učebnice, někde ovšem na úkor přehlednosti a bez větší informativní hodnoty, například když pouze vypočítával čísla právních předpisů, aniž by informoval o jejich obsahu či významu.

Text práce se dělí na kratičký úvod a pět částí (A. – E.), s výjimkou první části dále rozčleněných na dílčí oddíly. Postupně se v nich můžeme seznámit s periodizací dějin státu a práva, předstátní společností, dějinami státu a pramenů práva za feudalismu, vybranými instituty feudálního práva a kapitalistickým státem a právem do roku 1918. České čtenáře zřejmě zaujme, jak velkou pozornost autor věnoval ohlasu husitství na Slovensku.

Jak je zřejmé z názvů jednotlivých oddílů, L. Hubenák se přidržel tradiční periodizace a terminologie, jak se používaly už ve starších učebnicích. Také po obsahové stránce a způsobem zpracování vycházel z předchozích zpracování. Pokud jde o obsah, je to zcela v pořádku. Právněhistorické učebnice popisující vývoj už dlouho zkoumaných období těžko mohou přinést něco zcela nečekaného a překvapivého. A asi by to ani nebylo žádoucí, neboť překvapení, které by nebylo opřeno o předchozí výzkum a neobjevilo se v nějaké autorově studii, by zřejmě mohlo být jen nepříjemné (vynechání podstatných skutečností nebo akcentování nevýznamného na úkor důležitého). Ve volbě formy by

však více odvahy neškodilo, aby se nový text výrazněji odlišil od předchozích.

Na tomto místě není nutné podrobněji informovat o obsahu učební pomůcky, proto se omezím pouze na drobné poznámky k tomu, co považují za hodné zaznamenání. Pozitivem je nesporně snaha autora přenést z monografií do učebnice podrobnější charakteristiky některých dokumentů a institutů. Na druhé straně však musím upozornit i na některé problematické momenty. Při výkladu se autor musel mimo jiné vypořádat s obtížným problémem, na který naráží každý, kdo se pokouší interpretovat starší uherské právní dějiny. Tradiční členění výkladu do jednotlivých etap, které vychází zejména z vývoje státu, totiž nekoresponduje se souvislým vývojem uherského převážně obyčejového práva. Profesor Hubenák si toho byl dobře vědom a snažil se tuto kontinuitu vyjádřit. Proto se často – nejen stručným připomenutím, ale i podrobnějším výkladem – vracel k předchozímu vývoji nebo ve výkladu přecházel až do dalšího období. Tím se ale dostal do jiného problému: názvy dílčích oddílů (ale i základních částí) pak přesně nevyjadřují obsah, opakuje se totožný nebo velmi podobný text a výklad se stává poněkud nepřehledným. Za upozornění jistě stojí i skutečnost, že pod rubrikou Společné rakúsko-uherské orgány (C., 5., f, bb)) autor nepodává výklad o společných rakousko-uherských orgánech, nýbrž o uherských orgánech, v nichž se výrazně uplatňoval vliv ústřední moci (uherská komora a uherská kancelář). Velké penzum práce, které autor na zpracování nové učebnice vynaložil, také poněkud znehodnotil spěch v závěrečné fázi. Autor zcela zřejmě neměl čas na to, aby svou práci na jistou dobu odložil a pak se na ni podíval z odstupů, „cizíma očima“, které jsou schopné vidět celkovou strukturu práce (opakování textu, již vzpomínané časové přesahy výkladu, nejednotně psaná jména a d.), i jednotlivosti (drobné omyly, nejednotnou formu úvodní charakteristiky jednotlivých etap, odlišné a někdy i chybné označování právních předpisů, při přepisování zkomolené názvy a d.). V textu určeném studentům, kteří se s danou problematikou teprve seznamují, totiž i drobnosti, s nimiž se poučenější čtenář vesměs snadno vyrovná, způsobují velké potíže a dokáží snadno zavést ke zcela mylné představě. Jako příklad nedůslednosti, která může mnohé studenty zmást, uvádím operování s ter-

* Doc. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

mínem stavy: Na jedné straně se v učebnici vysvětluje jinak, než se u nás vžilo (stavy tradičně charakterizujeme jako privilegované vrstvy společnosti, v učebnici se mezi ně řadí i poddanský stav), na straně druhé se však o stavech několikrát píše jako o privilegovaných vrstvách společnosti, navíc se jednotlivé stavy na různých místech vypočítávají různě.

I když jsem v předchozích řádcích vyjmenovával problematické momenty, je třeba znovu ocenit, že profesor Hubenák poskytl studentům banskobystrické fakulty i dalším čtenářům velmi podrobný výklad dějin

státu a práva na území Slovenska s řadou inspirativních podnětů. Pro české čtenáře může být jeho text velmi zajímavým a pro některé možná i překvapivým čtením. Překvapivým v tom, že zjistí, jak zásadně odlišným směrem se přes řadu styčných bodů (velkomoravské počátky, společní panovníci v 15. a na začátku 16. století, habsburská éra) právě v době příslušnosti českých zemí a Slovenska k habsburskému soustátí ubíral vývoj jejich právního řádu nebo místní správy, a tedy s jak rozdílným státoprávním „dědictvím“ pak Češi a Slováci vstupovali do společného státu.